

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

УДК 330. 101. 541

Н. М. Бондаренко

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто облікову політику як один з елементів обліково-аналітичного механізму та визначено її важливість для внутрішніх та зовнішніх користувачів інформації.

Ключові слова: облікова політика, підприємство, ефективність.

Рассмотрена учетная политика как один из элементов учетно-аналитического механизма и определено ее значение для внутренних и внешних пользователей информации.

Ключевые слова: учетная политика, предприятие, эффективность.

It is considered the accounting policy as one of elements of the registration-analytical mechanism and determined by its value for internal and external users of information.

Keywords: accounting policy, enterprise, efficiency.

Із формуванням нової концепції бухгалтерського обліку в Україні обов'язковим його елементом є облікова політика. Обумовлено це тим, що в обліковій політиці закріплюють обрані з варіантів форми і методи збору даних бухгалтерського обліку, їх узагальнення для формування фінансової звітності.

За нині діючим законодавством підприємствам надано право самостійно визначити облікову політику. У вітчизняній практиці термін «облікова політика» з'явився на початку 90-х років ХХ століття, а з прийняттям Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. набув офіційного статусу.

Проблеми облікової політики досліджувались як у працях зарубіжних (Б. Нідлз, Р. Ентоні, Дж.Ріс, Ван Бред та ін.), так і вітчизняних (М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, А.В. Завгородній, М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, Л.К. Сук та ін.) учених. Однак нині відсутнє єдине, точне та повне визначення поняття «облікова політика».

Метою статті є обґрунтування та узагальнення основних положень стосовно організації ефективної облікової роботи на підприємстві за рахунок прийняття розробленої ним облікової політики.

Облік є однією із функцій управління, оскільки він забезпечує достовірною інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень, зовнішніх та внутрішніх користувачів.

Ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку розпочинається на підприємстві з формування його облікової політики.

Суть облікової політики розкрито в Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1] та в наказі про затвердження П(С)БО [2], де зазначено, що це «сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності». Отже, це складова системи обліку саме в тій частині, яка спрямована на підготовку інформації для користувачів фінансової звітності.

В економічній літературі зустрічаються різні визначення поняття «облікова політика». Так, М.Т. Білуха тлумачить облікову політику як спосіб ведення облікового процесу [3, с. 499].

Ф.Ф. Бутинець відзначає, що облікова політика – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, а й вибір методики обліку, яка дає змогу використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя. В широкому розумінні її можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів ведення обліку (вибір підприємством конкретних методик ведення обліку) [4, с. 51].

Найбільш ґрунтовним, на нашу думку, є визначення облікової політики, наведене П.С. Безруких: «Облікова політика являє собою вибір підприємством конкретних методик, форм, техніки ведення і організації бухгалтерського обліку, виходячи з встановлених правил і особливостей діяльності (організаційних, технологічних, чисельності і кваліфікації облікових кадрів, рівня технічного оснащення бухгалтерії)» [5, с. 438].

Методологічне і організаційне керівництво системою бухгалтерського обліку на підприємстві здійснюється державою, яка визначає нормативні документи, що містять конкретні рекомендації, перелік правил окремих методик і процедур бухгалтерського обліку.

Але розробка способів і процедур відображення тих чи інших операцій в обліку залежить як від держави, так і від господарюючого суб'єкта. Отже, особливості формування облікової політики треба розглядати на двох рівнях: макрорівні, як вплив зовнішнього середовища на функціонування підприємства щодо методології бухгалтерського обліку, та мікрорівні – тобто бізнес-середовище самого підприємства. Стосовно останнього, слід зазначити, що вона включає обліковий інструментарій, який охоплює всі способи і процедури обліку, завдяки якому можливе поєднання вимог держави і власних потреб підприємства щодо ведення обліку.

Аналогічну думку висловлює Ф.Ф. Бутинець. Він зазначає, що офіційна система не встановлює спосіб ведення бухгалтерського обліку з конкретного питання, а при формуванні облікової політики підприємство самостійно розробляє відповідний спосіб на підставі діючих положень. Тому облікова політика може формуватися на двох рівнях: макрорівень – політика державних органів щодо розвитку обліку в Україні, мікрорівень – політика конкретного підприємства з метою забезпечення надійності фінансової звітності [4, с. 50].

Для зручності рівні формування облікової політики відобразимо на рис. 1.

Облікова політика визначається на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Проте вибір облікової політики залежить від особливостей діяльності кожного конкретного підприємства.

При формуванні облікової політики потрібно враховувати такі фактори [6]:

1. Стан економічного, податкового та бухгалтерського законодавства, рівень інфляції, інвестиційна діяльність.

2. Правовий статус підприємства – форма власності, організаційно-правова форма господарювання, галузь і вид діяльності, кількість структурних підрозділів та їх економічні взаємозв'язки.

3. Поточні та перспективні плани розвитку підприємства.

4. Кадрове та матеріально-технічне забезпечення бухгалтерської служби.

До принципів, яких слід дотримуватись при формуванні облікової політики, відносять:

- законність – обрані методичні прийоми, способи та процедури ведення бухгалтерського обліку не повинні суперечити чинному законодавству та нормативним документам;
- адекватність – облікова політика підприємства повинна відповідати особливостям умов його діяльності;
- єдність – облікова політика має бути єдиною для господарюючого суб'єкта незалежно від кількості його підрозділів, філій або дочірніх підприємств [6, с. 3].

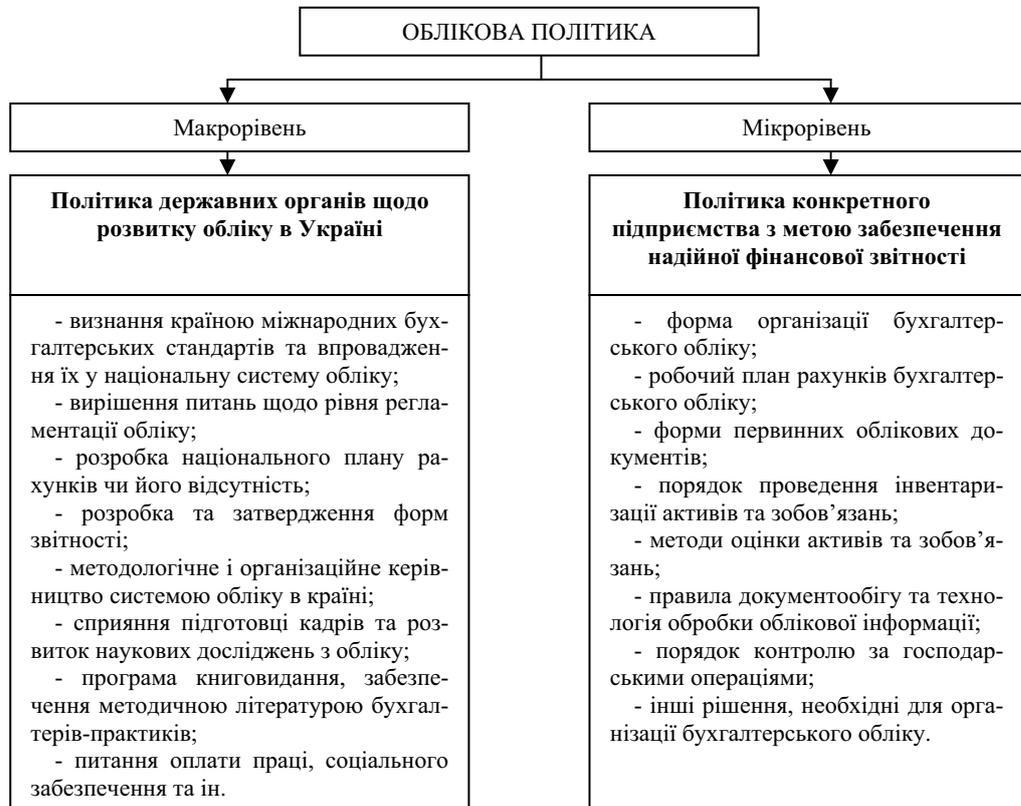

Рис. 1. Рівні облікової політики

Формування облікової політики може здійснюватись у кілька етапів (рис. 2).

Методичний аспект визначає варіанти відображення в обліковій політиці інформації про виробничо-господарську та фінансову діяльність виходячи з альтернативних прийомів і способів. Організаційний – форми ведення й організації бухгалтерського обліку підприємства.

Відповідальними за розробку облікової політики є керівник та головний бухгалтер підприємства, які повинні затвердити основні її положення на новий фінансовий рік до кінця грудня року, що минає.

Новоствореним підприємствам формувати облікову політику доцільно до їх державної реєстрації, бо з моменту реєстрації потрібно вже вести бухгалтерський облік.

Документальне оформлення облікової політики підприємства здійснюється у вигляді наказу про облікову політику підприємства, який після його затвердження набуває статусу юридичного документа. Наказ про облікову політику є основним внутрішнім документом, яким регулюється організація облікового процесу на

підприємстві та є обов'язковим для виконання всіма службами і працівниками підприємства.

Зауважимо, що законодавством не визначено кількість наказів (один чи два), на основі яких формується облікова політика і організовується бухгалтерський облік на підприємстві. Тому на великих підприємствах можуть видаватися два окремі накази, один з яких встановлює принципи формування облікової політики, а інший – порядок організації бухгалтерського обліку.

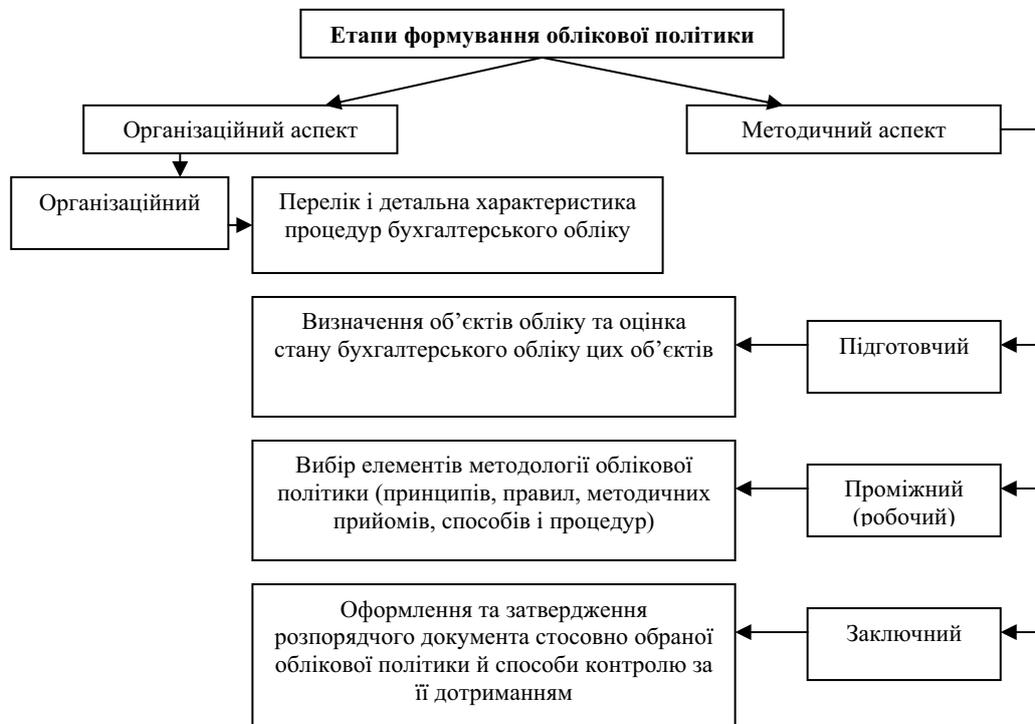

Рис. 2. Етапи формування облікової політики

Базові (визначальні) засади облікової політики, що не будуть змінюватись протягом тривалого періоду, можуть відобразитись в установчих документах підприємства.

Якщо спосіб обліку якоїсь операції не регламентований, то підприємство може самостійно розробити свій варіант обліку і відобразити його в обліковій політиці. У випадку, коли нормативні документи з обліку не враховують специфіку діяльності підприємства і не дозволяють достовірно відобразити ту чи іншу операцію, підприємство не повинно застосовувати правила обліку, встановлені діючим законодавством, але зобов'язане розкрити і обґрунтувати факти відхилення від облікових правил спочатку в обліковій політиці підприємства, а потім і в пояснювальній записці до бухгалтерської звітності [7, с.70].

Облікова політика розробляється на тривалий період і може змінюватись у випадку:

- зміни статутних вимог;
- зміни вимог органу, що затверджує Положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- забезпечення внесеними змінами більш достовірного відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства.

Але разом із цим не можна захоплюватися змінами облікової політики під приводом більшої достовірності відображення обліку. Всі зміни, що відбуваються в обліковій політиці, потребують ретроспективного виправлення та відображення (за винятком випадків, коли такі зміни не можна вирахувати), тобто будь-які зміни такого плану мають вплив на події та операції минулих періодів, починаючи з моменту виникнення.

У разі внесення до облікової політики змін, що за обсягом охоплюють більшу частину тексту або істотно впливають на її зміст, наказ про облікову політику доцільно повністю викласти в новій редакції.

Облікова політика підприємства та її зміни розкриваються у примітках до річної фінансової звітності в описовій формі або прикладанням копії наказу про встановлення і змінення облікової політики.

Правильний вибір облікової політики забезпечує реалізацію на підприємстві в повному обсязі всіх своїх функцій обліково-аналітичною системою. За рахунок забезпечення менеджменту своєчасною релевантною інформацією, приймають важені управлінські рішення, що дає змогу ефективно пристосовуватись підприємству як до швидких змін навколишнього середовища, так і оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в середині виробничої системи, знижувати можливі ризики, а також посилювати свої позиції в конкурентній боротьбі.

Від облікової політики може залежати безпосередньо і прибутковість підприємства. Вибір способу і форми ведення бухгалтерського обліку забезпечує оптимізацію витрат і як наслідок – впливає на результативність господарської діяльності. Йдеться про всі складові облікової політики, зокрема способи нарахування амортизації основних засобів, нематеріальних активів, способи оцінки виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, порядок обліку витрат на виробництво, калькулювання собівартості продукції, визнання виручки від реалізації та багато інших.

Таким чином, облікова політика – це обрана підприємством, з урахуванням встановлених норм та особливостей, методологія бухгалтерського обліку, яка спрямована на досягнення його цілей і завдань та використовується з метою забезпечення надійності фінансової звітності та якісної системи управління.

Реалізація продуманої облікової політики суб'єктом господарювання дає змогу забезпечувати користувачів у повному обсязі необхідною обліково-аналітичною інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.
2. Наказ Мінфіну «Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку» від 31.03.1999 № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/dos/?dos_id=206452
3. Білуха М.Т. Курс аудиту / М.Т. Білуха. – К.: Вища школа – Знання, 1998. – 574 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: підручник для студентів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець, О.П. Войналович, І.Л. Томашевська; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: Рута, 2006. – 528 с.
5. Бухгалтерский учет / под ред. П.С. Безруких. – М.: Высшая школа, 1999. – 563 с.
6. Сук П. Облікова політика підприємства / П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2005. – № 1. – С. 2–4.
7. Анищенко А.В. Учетная политика для целей бухгалтерского учета и налогообложения на 2007 год / А.В. Анищенко. – М.: ООО «Статус-Кво 97», 2006. – 94 с.

Надійшла до редколегії 15.09.2010.